Rachel Cusk

Teine maja

Inglise keelest tõlkinud
Maria Mägi

SA Kultuurileht

Tõlge on valminud Eesti Kirjanike Liidu tõlkijate sektsiooni noorte tõlkijate koolitusprogrammi raames.

Tõlgitud väljaandest:
Rachel Cusk
Second Place
London, Faber, 2021

Toimetanud Mirjam Parve ja Katrin Kern
Korrektuuri lugenud Lauri Eesmaa ja Katrin Kern
Kujundanud Maris Kaskmann

SECOND PLACE | Copyright © Rachel Cusk, 2021 | All rights reserved
© Tõlge ja saatesõna. Maria Mägi ja Loomingu Raamatukogu, 2026
© Kaanefoto. Siemon Scamell-Katz

Kolleegium
Tiit Hennoste, Maarja Kangro, Lauri Kitsnik, Hasso Krull, Maria-Kristiina Lotman, Ilona Martson, Elle-Mari Talivee, Marek Tamm, Jaak Tomberg, Udo Uibo

Toimetus
Harju 1, 10146 Tallinn
Tel: 627 6425
E-post: LR@loominguraamatukogu.ee

Trükkinud Aktaprint

ISSN 1406-0515
978-9908-858-19-7 (trükis)
978-9908-858-20-3 (epub)

Olen sulle kunagi juba rääkinud, Jeffers, kuidas ma Pariisist ära sõites rongis saatanat nägin ja kuidas kurjus, mis muidu kusagil asjade pealispinna all suikunud oli, pärast seda üles kerkis ja kõik elu tahud enda alla mattis. Nagu nakkus, Jeffers – see levis igale poole ja muutis kõik halvaks. Seda, kui palju tahke elul on, mõistsingi alles siis, kui igaüks neist kiiva hakkas kiskuma. Sina oled seda alati teadnud ja sellest ka kirjutanud, isegi siis, kui teised kurjusest ja pahedest midagi kuulda ei tahtnud ning teemast tüdinesid. Sellest hoolimata sa jätkasid ja rajasid varjualuse neile, kellel samuti kiiva kiskus. Sest lõpuks kisub ju kõigil kiiva!

Hirm on nagu iga teinegi harjumus ning harjumused lämmatavad meie põhiolemuse. Kõik need hirmunult veedetud aastad täitsid mind tühjusega, Jeffers. Ma muudkui kartsin, et miski võib mulle iga hetk kallale karata – kartsin üha, et kuulen jälle saatanat naermas, nagu tol päeval rongis, kui ta mind taga ajas. Oli väga palav pärastlõuna, vagunid olid inimesi täis ning ma arvasin, et kui ma mujale istun, siis pääsen temast. Kuid paari minuti pärast lösutas ta jälle mu vastasistmel ja naeris, ja nii iga kord. Mida ta minust tahtis, Jeffers? Ta nägi jube välja, nägu kollakas ja pundunud, sapikollased silmad verd täis valgunud, ja kui ta naeris, paljastusid tema räpased hambad, üks esihammas üleni mustaks tõmbunud. Ta kandis kõrvarõngaid ja tema toretsevad riided olid võidunud higist, mida voolas temast lausa ojadena. Mida rohkem ta higistas, seda rohkem ta naeris! Ta vatras midagi vahetpidamata, mulle tundmatus keeles, kuid ta jutt oli vali ning kõlas nagu vandumine. Seda oli võimatu eirata, kuid just seda teised reisijad tegidki. Temaga oli kaasas üks tüdruk, Jeffers, alles lapseohtu, kõvasti mukitud ja vaevu riides – huuled paokil ja silmis tumma looma udune pilk, istus ta mehe põlvel, kus viimane teda käperdas, ning keegi ei öelnud ega teinud tema peatamiseks midagi. Kas tõesti olin ma kõigist rongisviibijaist see, kes oleks kõige tõenäolisemalt midagi ette võtnud? Ehk järgnes ta mulle vagunist vagunisse, et ma ta peataksin? Kuid see ei tundunud olevat minu teha – ma olin võõras riigis, üksnes läbisõidul, teel koju, millele mõtlemine täitis mind salamisi hirmuga. Just siis, kui su moraalne kohus üksikisikuna on eriti selge, on lihtne arvata, et sinust ei sõltu midagi. Kui ma oleksin talle toona vastu hakanud, poleks ehk kõike edasist juhtunud. Aga ma mõtlesin, et las võtab vahelduseks keegi teine midagi ette! Ja nõnda me kaotamegi kontrolli oma saatuse üle.

Mu abikaasa Tony ütleb vahel, et ma alahindan oma väge, mis paneb mind juurdlema, kas mu elu on seetõttu teistega võrreldes ohtlikum, nagu on inimestel, kes valu ei tunne. Olen tihti mõelnud, et on inimesi, kes ei suuda või ei taha elust õppida ning kes elavad meie keskel kas nuhtluse või õnnistusena. Seda, mida nad esile kutsuvad, võib nimetada tülinaks või lihtsalt muutuseks – aga põhiline on see, et nad panevad asjad liikuma, isegi kui see juhtub neil kogemata. Nad külvavad pidevalt segadust, protestivad ja häirivad kehtivat korda – nad lihtsalt ei suuda asju rahule jätta. Mis kõige tähtsam – nad pole inimestena ei halvad ega head, kuid nad oskavad alati head halvast eristada. Kas nõnda, Jeffers, saavadki hea ja halb meie maailmas jätkuvalt teineteise kõrval õilmitseda, sest teatud inimesed ei lase kummalgi ülekaalu saavutada? Tol päeval rongis otsustasin teeselda, et mina nende inimeste sekka ei kuulu. Elu näis järsku nii lihtne, seal nende raamatute ja ajalehtede varjus, mille taha inimesed saatana oma pilgu eest peitsid!

Üks on kindel: pärast seda muutus palju, pidin kokku võtma kogu oma jõu, usu headusesse ja valutaluvuse, et need muutused üle elada, see oleks mu peaaegu tapnud – ja pärast seda polnud ma enam nuhtluseks. Mõnda aega meeldisin ma isegi oma emale. Lõpuks kohtusin Tonyga, kes mu jälle järjele aitas ja mulle siinsamas padural rahulikku ja vaikset elu pakkus, mina aga püüdsin selles ilus ja rahus aina halba näha ning seda pahupidi pöörata. Sa juba tead seda lugu, Jeffers, ma olen sellest juba kuskil kirjutanud – mainin seda uuesti vaid selleks, et näeksid, kuidas see on seotud sellega, millest sulle nüüd rääkida tahan. Mulle tundus, et kaitsetuna pole kogu sel ilul mitte mingit mõtet – kui mina võin seda kahjustada, võivad teisedki. Minu vägi, mis iganes see ka poleks, on rumaluse väe kõrval tühine. Ehkki mul oleks olnud võimalus elada idüllilist jõudeelu, jääb mu mõtteviis samaks. Homeros jõuab „Iliases“ samale järeldusele, kui räägib lahingus hukkunud meeste toredatest kodudest ja ametitest ning peab meeles ka nende uhkeid sõjarüüsid ja kaunistatud sõjavankreid ja turviseid. Kogu see hool ja panus ühiskonnaloomesse, et leida oma ots mõõga all, saada surnuks trambitud sama kiiresti, kui kulub sipelga lõmastamiseks.

Tahaksin minna sinuga, Jeffers, tagasi tollesse Pariisi hommikusse, hetke enne rongi astumist ja pundunud kollasilmse saatana nägemist: tahaksin, et sa teda näeksid. Sa oled moralist ja vaid moralist suudab mõista, kuidas üks tol päeval süttinud leekidest sai veel mitu aastat

hõõguda, kuidas selle tuum märkamatult elus püsis ja end vargsi toitis kuni hetkeni, mil ma end viimaks koguda olin jõudnud ja see uutest asjadest tuld võttis ja uuesti põlema lahvatas. See tuli sai alguse Pariisis, varahommikul, kui peibutav koidukuma end üle Cité saare kahvatu silueti sirutas ja tuulevaikne õhk andis aimu, et tulemas on kaunis päev. Taevas muutus järjest sinisemaks ja siis veel sinisemaks, rohelised puulehed seisid soojuses liikumatult ning tänavaid poolitav valguskiirte ja varjude mäng meenutas mäenõlvadel paistvaid ürgseid vorme, mis pärinesid justkui mäe sisemusest. Linn oli vaikne ja enamjaolt inimtühi, nii et jäi mulje, nagu ta oleks ise midagi üleinimlikku ning saaks oma tõelist olemust välja näidata vaid siis, kui kedagi nägemas pole. Olin terve lühikese palava suveöö oma hotellivoodis ärkvel olnud, ning kui esimesed koidukiired kardina tagant paistma hakkasid, läksin jõe äärde jalutama. Tundub suureline, ja pealekauba mõttetu, Jeffers, oma kogemusi sel viisil kirjeldada, nagu neil oleks mingitki tähtsust. Kindlasti jalutab praegugi keegi sealsamas jõe ääres, samamoodi ekslikult uskudes, et kõigel on põhjus ja et tema ise ongi see põhjus. Kuid ma pean sulle kirjeldama oma meeleolu, seda imelist tunnet, et kõik on võimalik, selleks et sa mõistaksid, mis edasi juhtus.

Olin veetnud õhtu kuulsa kirjaniku seltsis, kes polnud tegelikult midagi muud kui väga hea õnnega mees. Ma kohtusin temaga galerii avamisel ning mind meelitas see, kuidas ta minuga omavahele jäämiseks üksjagu vaeva nägi. Toona ei pööratud mulle just kuigi tihti seksuaalset tähelepanu, kuigi olin noor ja nägin küllap täitsa hea välja. Häda oli selles, et ma olin rumalalt ustav, nagu koer. Too kirjanik oli mõistagi väljakannatamatu egoist, veel oli ta valetaja, kusjuures mitte kuigi osav, kuid tol õhtul olin ma Pariisis üksi – hukkamõistev abikaasa ja laps ootasid mind kodus – ja ma janunesin armastuse järele nii väga, et olnuksin vist nõus jooma igast ettejuhtuvast allikast. Tõesti, Jeffers, ma olingi koer – mu sees oli niivõrd raske tunne, et mul ei jäänud midagi muud üle, kui piinleva looma kombel sõgedalt väänelda. See tunne surus mind sügavale põhja, kus ma rabelesin ja end kõigest väest vabastada püüdsin, et elu sädelevale pinnale tõusta – vähemalt sellisena see mulle sealt alt paistis. Koos tolle egoistiga öises Pariisis baarist baari hulkudes hakkasin ma esimest korda mõtlema, et kõike, mille olen loonud, võib tabada häving – muidugi mitte tema nimel, vaid selle võimaluse, radikaalse muutuse nimel, mis temas kehastus ja mille võimalikkusele

ma enne seda ööd polnud varem mõelnud. See egoist, eneseimetlusest pideva auru all, libistas oma kuivade huulte vahele piparmündipastille, kui arvas, et ma seda ei märka, ja rääkis vahetpidamata iseendast – ta ei petnud mind tegelikult ära, ehkki tunnistan, et oleksin seda tahtnud. Mida rohkem ta rääkis, seda sügavamale auku ta end kaevas, aga mina muidugi ei hakanud talle mulda peale viskama, vaid mängisin kaasa, iga tema sõna poolenisti uskudes – näis, et tal polnud senises elus veel niigi palju vedamist olnud. Kell kaks öösel jätsime hotelli ees hüvasti, kus ta nähtavalt, lausa mühaklikult otsustas, et ma ei ole väärt seda riski, mida meie ühine öö tema staatusele oleks kujutanud. Uinudes embasin mälestust tema tähelepanust, kuni tundus, et katus mu kohal kerkib üles, seinad langevad maha ning lõputu tähine pimedus ja mu tunnete järelmid haaravad mind endasse.

Miks me end kujutlustes elamisega piiname? Miks me omaenda väljamõeldu käes kannatame? Kas sina saad sellest aru, Jeffers? Olen eluaeg ihanud vabadust, aga pole suutnud oma väikest varvastki vabastada. Usun, et Tony on vaba, ja tema vabadus ei näe suurem asi välja. Ta niidab oma sinise traktoriga kõrget heina, mis kevade saabudes ära tuleb niita, ja mina jälgin, kuidas ta oma suure lontis mütsiga mootori mürisedes rahulikult edasi-tagasi sõidab. Kirsipuud tema ümber koguvad hoogu, okste pisikesed pungad paisuvad, et tema jaoks avaneda, lõoke tõuseb tema möödudes lendu ja jääb lauldes taeva alla akrobaadi kombel tiirutama. Mina aga istun samal ajal tegevusetult ja vaatan enda ette. See on kõik, mida ma vabaduse saavutamiseks teinud olen, eemaldanud mulle ebameeldivad inimesed ja asjad. Nii ei jäägi enam midagi väga järele. Kui Tony on aias tööd lõpetanud, ajan end püsti, korjan aiast paar maitsetaime, toon kuurist kartulit ning hakkan talle süüa valmistama. Kevade saabudes hakkavad kartulid kuuris idusid ajama, isegi kui neid kottpimedas hoida. Nad teavad, et on kevad, ja seepärast nad sirutavadki oma valged lihavad käed välja, ja vahel ma vaatan mõnda ja mulle tundub, et kartulid mõistavad rohkem kui enamik inimesi.

Tollele Pariisi ööle järgnenud hommikul jõe ääres jalutades tundis mu keha vaevu maapinda jalge all – sillerdav roheline vesi, kahvatubeežid kaldus kulunud kivimüürid ja varane päike, mis nende ja minu peale paistis, lõid kerguse atmosfääri, milles muutusin kaalutuks. Huvitav, kas see ongi see tunne, kui ollakse armastatud – ma mõtlen seda kõige tähtsamat armastust, seda, mida me tunneme juba enne,

kui otseselt teame, et üldse olemas oleme. Tol hetkel oli mu turvatunne piiritu. Ei tea, mis see oli, mis mind nii tundma pani, kui tegelikult polnud mul üldse turvaline? Kui tegelikult olin märganud tärkamas võimalikkust, mis peagi kasvajana edasi arenes ja mu elu kallal raevutsema hakkas, neelates aastaid ning osa mu olemusest, kui paari tunni pärast saatana endaga vastamisi istusin?

Olin ilmselt juba mõnda aega jõe ääres lonkinud, sest üles tänavale tagasi minnes olid poed uksed avanud ning tänaval sagis päikese käes inimesi ja autosid. Tundsin, et olen näljane, ja hakkasin tähelepanelikumalt poeaknaid jälgima, otsides kohta, kust midagi hamba alla saada. Ma ei tule sellistes olukordades hästi toime, Jeffers – ma ei oska oma vajadusi rahuldada. Nähes, kuidas teised inimesed oma tahtmise saamiseks tõuklevad ja nõudmisi esitavad, otsustan ma, et mul on parem loobuda. Hoian end tagasi, tundes häbi enda ja teiste tahtmiste pärast. See kõlab tobeda iseloomujoonena ja ma tean, et kriisiolukorras oleksin esimene, kes jalge alla trambitakse, kuigi olen märganud, et lapsed on ka samasugused ja peavad oma keha vajadusi piinlikuks. Kui ma sellest Tonyle räägin ja ütlen, et ma hukkuksin esimesena, sest ei hakkaks enda eest võitlema, siis ta naerab ja ütleb, et tema nii ei arva. Nii palju siis iseenese tundmisest, Jeffers!

Olgu tõde milline tahes, tol hommikul polnud Pariisis palju inimesi ja pealegi polnud neil tänavatel, kus ma Rue du Baci lähistel jalutasin, ühtegi söögikohta. See-eest olid sealsed poed täis eksootilisi kangaid, antiiki ja koloniaalajastu dekoratiivesemeid, mille hind ületas tavalise inimese kuupalga, ning kus lõhnas eriskummaliselt, arvatavasti raha järele, ning ma vaatasin poeakendest sisse, justkui kaaludes tol varasel hommikutunnil suure puidust nikerdatud Aafrika maski ostmist. Valgus ja varjud moodustasid tänavatele kuristikud ning mu jalutuskäigu ainus eesmärk ja siht oli püsida päikese käes. Varsti nägin ma enda ees tänavale asetatud silti, ja selle peal oli üks pilt. See pilt, Jeffers, oli üks L-i maalidest ning see oli osa kuulutusest, mis kutsus lähedalolevasse galeriisse tema töid vaatama. Juba kaugelt tundsin midagi selle maali juures ära, kuigi ma ei tea siiani, mis see oli, sest ehkki ma olin L-i kohta midagi kuulnud, ei olnud ma päris kindel, millal ja kuidas, või kes ta on ja mida ta maalib. Sellest hoolimata kõnetas ta mind – ta pöördus seal Pariisi tänaval mu poole ja ma järgnesin sildile sildi järel, kuni jõudsin avatud galeriiukseni ja astusin sisse.